

Organizacijske inovacije u novim strankama: slučaj stranke Most

---

Čalo, Mario

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:069680>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-05**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Mario Čalo

ORGANIZACIJSKE INOVACIJE U NOVIM STRANKAMA: SLUČAJ
STRANKE MOST

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

ORGANIZACIJSKE INOVACIJE U NOVIM STRANKAMA: SLUČAJ
STRANKE MOST

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Goran Čular

Student: Mario Čalo

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o autorstvu rada i poštivanju etičkih pravila u akademskom radu:

Izjavljujem da sam diplomski rad (Organizacijske inovacije u novim strankama: Slučaj stranke Most), koji sam predao na ocjenu mentoru (izv. prof. dr. sc. Goran Čular), napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Mario Čalo

SADRŽAJ

UVOD.....	1
TEORIJSKO POLAZIŠTE STRANAČKE ORGANIZACIJE	4
ORGANIZACIJSKI OBLICI POLITIČKIH STRANAKA	6
ODREDNICE STRANAČKE ORGANIZACIJE U NOVIM EUROPSKIM DEMOKRACIJAMA	9
UNUTARSTRANAČKA DEMOKRACIJA U POLITIČKIM STRANKAMA.....	11
INOVACIJE U ORGANIZACIJI POLITIČKIH STRANKA.....	13
PRIMJERI EUROPSKIH NOVIH STRANKA I NJIHOVIH OBLIKA STRANAČKE ORGANIZACIJE.....	16
STRANAČKA ORGANIZACIJA MOSTA KAO NOVE POLITIČKE STRANKE	19
ZAKLJUČAK	29
POPIS LITERATURE.....	31
POPIS DOKUMENATA I MREŽNIH STRANICA	32
SAŽETAK	34

POPIS ILUSTRACIJA

TABLICE

Tablica 1: Usporedba stranačke organizacije Podemos i Pokreta pet zvijezda.....	16
Tablica 2: Usporedba inovacija u stranačkoj organizaciji između novih stranaka u Europi i Mosta	26
Tablica 3: Temeljne organizacijske sličnosti i razlike između starijih hrvatskih političkih stranaka i Mosta.	28

SLIKE

Slika 1: Prikaz strukture stranačkih tijela stranke Most	19
--	----

UVOD

Stranačka organizacija je temelj funkcioniranja političkih stranaka koje su okosnica nacionalnih politika. Stranke su se kroz povijest organizirale na razne načine. U počecima su dominirale kadrovske stranke, zatim masovne stranke pa kartelske stranke i druge. U svim tim oblicima mijenjali su se i unutarstranački odnosi, odnosi prema članstvu, jačanje odnosno slabljenje pojedinih dijelova stranke, centralizacija moći i svi drugi faktori na kojima se temelji funkcioniranje političkih stranaka. Upravo u tom području, cjelokupne stranačke organizacije i raznih faktora koji utječu izravno i neizravno na nju, ovim radom će se pokušati dati doprinos opisu najnovijih trendova u organizaciji političkih stranaka te koje sve oblike organizacije nove stranke koriste.

Tema stranačke organizacije do sada je podosta istraživana u znanstvenim radovima, počevši od Duvergera (1959) koji je opisivao različite organizacijske jedinice stranaka koje su obuhvaćale zastupničke klubove, lokalne ogranke, milicije i ćelije. Znanstveni izvori su analizirali sve dosadašnje oblike stranačkih organizacija, počevši od kadrovskih stranaka, masovnih, *catch-all*, kartelskih i raznih drugih, novijih oblika stranačke organizacije. Razvoj stranačke organizacije i prijelaz iz jednog oblika organizacije u drugi, kao i razloge i potrebe za tim opisali su Katz i Mair (1995) u znanstvenom članku *Changing models of party organization and party democracy: the emergence of the cartel party*. Isti autori, u suvremenoj politologiji političkih stranaka jedni od najzapaženijih, prikazali su u članku objavljenom 1993. godine, *The evolution of party organizations in Europe: the three faces of party organization* razine organizacija unutar modernih političkih stranaka, a to se prije svega odnosi na središnjicu stranke, stranku na javnom položaju i stranku na terenu. Tim se dodatno doprinijelo sustavnoj analizi stranaka na više razina te se analizom odnosa između različitih lica stranaka može identificirati kako neka stranka funkcionira i koliko to doprinosi njenom uspješnom radu. Zaključno, klasične vrste stranačkih organizacija su dosta zastupljene u analizama znanstvenih radova.

Kada je riječ o novijim oblicima stranačke organizacije koji se temelje na inovacijama, postoji također jako veliki izvor akademskih radova koji obrađuju tu tematiku, međutim, ne u tolikoj mjeri kao što postoje analize klasičnih oblika. Od takvih radova treba izdvojiti rad Nicole Bolleyer (2012) koja opisuje organizacije političkih stranaka kao hijerarhijske, federacijske i stratarhijske te razlučuje različite odnose unutar stranaka na temelju tih pojmova. Ista autorica je u komparativnoj analizi (Bolleyer, 2013) prikazala obrasce djelovanja novih stranaka u

zapadnim demokracijama te kako se one prilagođavaju uhodanim sistemima i obrascima stranačkog djelovanja.

Prikaz inovacija u stranačkoj organizaciji najbolje je prikazan u knjizi Paola Gerbauda (2019) u kojoj se analiziraju digitalne stranke koje se temelje na djelatnostima i aktivnostima koje se jako često organiziraju preko interneta, što je zapravo veliki novitet u stranačkoj organizaciji koji se razvio posljednjih desetljeća. Od stranaka, Podemos (*Podemos*) je stranka čije su organizacija i inovacije u organizaciji istraživane kroz više znanstvenih radova, među kojima se ističu radovi Lisi (2019) te Diseriis i Vittori (2019). Na području Srednje i Istočne Europe stranačka organizacija je također dosta dobro istražena, prije svega znanstvenim radovima autora Sergia Gherghina (2014), koji je komparativnom analizom detektirao temeljne odrednice stranačke organizacije na tom prostoru Europe, te Ingrid van Biezen (2003) koja je komparativno analizirala stranačku organizaciju u Južnoj i Srednjoistočnoj Europi. S obzirom da se diplomski rad bavi studijom slučaja stranke iz Hrvatske, ne postoji literatura koja izravno analizira takvo pitanje u Hrvatskoj. Najbliže tome je literatura o unutarstranačkoj demokraciji (Čular, 2004), koja je dio stranačke organizacije.

Svrha ovog rada je prikazati nove trendove koji se pojavljuju u organiziranju političkih stranaka koje su nastale u posljednjih 15 godina te koje su opstale za to vrijeme na političkoj sceni i bile značajan politički akter na političkoj sceni država u kojima su se natjecale. U takvu koncepciju se uklapa i hrvatska politička stranka Most. Most je službeno osnovan 2013. godine te je sudjelovao u sastavu dvije hrvatske vlade u razdoblju od 2015. godine do 2017. godine. Tijekom početnog uzleta i kasnijeg oporbenog rada Most je cijelo vrijeme bio među pet najjačih hrvatskih stranaka te tijekom vremena nije oslabio poput mnogih prijašnjih „trećih opcija” u Republici Hrvatskoj.

S obzirom da se inovacije danas pojavljuju u raznim oblicima, ovaj rad će nastojati istražiti pitanje što je organizacijski novo kod novih stranaka na primjeru stranke Most. Time će se dati doprinos analizi političkih stranaka u Hrvatskoj te će se dati pregled kako nove stranke u Hrvatskoj prate trendove koje donose nove stranke u Europi. Kao mogući ishod, treba napomenuti da stranka Most uopće ne slijedi trendove novih stranaka u Europi već je organizirana po ustaljenom modelu drugih velikih hrvatskih stranaka, npr. Hrvatske demokratske zajednice. Ovim istraživanjem će se, dakle, dati jasnija slika na koji način se nova stranka organizira te kako uspijeva održati biračku potporu i izborne uspjehe na temelju svoje organizacije.

Za odgovor na istraživačko pitanje što je organizacijski novo kod novih stranaka, koristit će se studija slučaja stranke Most. Studija slučaja odabrana je iz razloga što se prikupljeni podaci iz literature o strankama u Europi i svijetu mogu primijeniti na slučaj stranke Most te se dobiveni podaci mogu kvalitetno usporediti i izvući zaključci. Političke stranke su se kroz povijest slično razvijale te su pratile organizacijske trendove, od kadrovskih stranaka, preko masovnih, kartelskih i raznih drugih. Stoga će ova studija slučaja prikazati koliko stranka Most, kao nova stranka, prati trendove novih stranaka iz inozemstva. Stranka Most bit će subjekt studije slučaja, jer će se ta stranka u metodološkom dijelu istraživati. Točnije, organizacijska razina stranke bit će predmet istraživanja, kao i sve što se veže uz taj koncept, od odnosa unutar stranke, odnosa s biračima, organiziranja lokalnih podružnica do izbora vodstva. Objekt studije slučaja bit će inovacije u stranačkim organizacijama novih stranaka. To podrazumijeva sve novitete koje su usvojile i primjenjivale nove stranke, primarno u Europi, koje su sudjelovale u vlasti ili bile među jačim strankama u parlamentu u posljednjih 15 godina (Brajdić Vuković, 2021: 14).

Za ovu studiju slučaja podaci su se prikupljali na dva načina, intervjuom i selekcijom dokumenata. Intervju je oblik prikupljanja podataka koji se često koristi u kvalitativnoj metodologiji. S obzirom na vrste intervjuja, postoje 3 oblika: strukturirani, polustrukturirani i nestrukturirani. Za potrebe ovog rada, koristio se polustrukturirani intervju s jednim od tajnika stranke Most. Taj oblik intervjuja ima otvorena pitanja koja osiguravaju da se ispitanika pitaju najbitnije stvari vezane uz temu istraživanja, ali se i dopušta ispitaniku da potpitanjima proširi ili pobliže opiše istraživačko pitanje, kao i da dâ svoj komentar na neka pitanja (Leech, 2011: 1338).

U prvom dijelu diplomskog rada opisat će se osnovne koncepcije stranačke organizacije na kojima se temelji rad stranke te organizacijski oblici stranaka kroz povijesti. Nakon toga će se prikazati odrednice stranačke organizacije u europskim novonastalim demokracijama te osnovni koncepti unutarstranačke demokracije. U drugom dijelu rada naglasak će biti na prikazu inovacija u stranačkoj organizaciji koje su uvele nove stranke u Europi te će se one prikazati na primjeru stranaka Podemos i Pokret pet zvijezda (*Movimento cinque stelle, M5S*). U posljednjem dijelu će se analizirati organizacijska struktura Mosta te će se prikazati promjene koje su nastale 2020. godine, a u konačnici će se analizirati koje je to sve prikazane inovacije stranka Most usvojila u svojoj organizaciji. Teza diplomskog rada jest da je stranka Most u svojoj stranačkoj organizaciji usvojila inovacije, kao i druge nove stranke u Europi.

TEORIJSKO POLAZIŠTE STRANAČKE ORGANIZACIJE

Politička stranka, kao jedan od ključnih aktera nacionalnih politika, predstavlja uniju manjih grupa raspršenih po cijeloj zemlji u obliku stranačkih ogranaka ili klubova koji su koordinirani od strane stranačkih institucija (Duverger, 1959: 17). Svi ti osnovni elementi stranačke organizacije su se kroz povijest javljali u raznim oblicima, a među prvima je Duverger izveo jasnu podjelu na zastupničke klubove (*caucus*), stranačke ogranke, ćelije i miliciju. Analizirajući stranačku organizaciju iz tadašnjeg vremena uočio je i značaj horizontalnih i vertikalnih veza unutar stranke, ali i razine centralizacije i decentralizacije unutar stranke, kao i korelaciju između njih. Horizontalne i vertikalne veze odnose se na koordinaciju osnovnih elemenata stranke, a centralizacija i decentralizacija se odnose na način na koji se moć raspoređuje između različitih razina vodstva unutar stranke (Duverger, 1959: 17-53). Na takve odnose unutar stranke nastavljaju se tri koncepta: hijerarhija, stratarhija i federacija (Bolleyer, 2012: 320).

Obilježja hijerarhije su da središnjica stranke određuje proizvod koji će stranka oblikovati i zastupati te pomaže u organizaciji i djelovanju lokalnih ogranaka, ali je i kontrolira kako bi svi zajedno zastupali zajedničke stranačke ciljeve. Tu se ističe sposobnost sankcioniranja lokalnih stranačkih ogranaka koji se ne pridržavaju pravila koja donosi središnjica stranke. Isto tako, nacionalne politike i odabir kandidata su u potpunosti pod ingerencijom središnjice stranke, a članstvo se temelji na selektivnoj i individualnoj osnovi. Uz to, lokalna autonomija stranačkih ogranaka je niska, odnosno ograničena je isključivo na lokalne probleme. Ukratko, pristup koji dominira hijerarhijom je pristup od gore prema dolje (Bolleyer, 2012: 317-321).

Stratarhiju obilježavaju podjele rada između različitih razina, od kojih svaka obavlja svoje zadatke i ni jedna ne može dominirati drugom, primjerice središnjica stranke određuje temeljne politike kojima će se stranka baviti, a regionalne ili lokalne razine odabiru kandidate. U usporedbi s hijerarhijskom organizacijom, i u stratarhiji središnjica stranke određuje temeljne odrednice i smjernice funkcioniranja političke stranke, ali se zato odabir kandidata prepušta na suodlučivanje lokalnim razinama, kao i vođenje odnosa s lokalnim članstvom. Time zapravo lokalni ogranci i lokalne razine unutar stranačke organizacije imaju veću dozu autonomije, ali su i dalje pod određenom kontrolom središnjice stranke. U stratarhiji dominiraju i pristup od gore prema dolje, kao i pristup od dolje prema gore (Bolleyer, 2012: 320- 321).

Federacija je obilježena većom slobodom lokalnih i regionalnih razina naspram središnjice koje imaju utjecaja na odluke koje se donose u središnjici. Regionalne razine u federacijskom

ustrojstvu utječu na odabir kandidata i na upravljanje članstvom, što onda posljedično utječe na disperziju moći unutar političke stranke (Bolleyer, 2012: 320-321). Nakon svega navedenog, razvidno je kako je hijerarhija povezana s vertikalnim vezama i centralizacijom, a stratarhija i federacija s horizontalnim vezama i decentralizacijom unutar stranke.

Teorijsko polazište koje je uvelike doprinijelo analizi stranačke organizacije je podjela stranke na tri lica koju su istražili Katz i Mair (1993). Prvo lice stranke je stranka na javnom položaju, u vladi ili parlamentu. Glavno obilježje tog lica je da u njemu dominiraju oni koji su polučili izborni uspjeh. Metaforično, to lice stranke je suštinska jezgra i simbol uspjeha cijele stranke. Članovi stranke koji obavljaju funkcije javnih dužnosnika teže osobnim nagradama, ali ono što najviše obilježava to lice stranke je prolaznost, odnosno izborni ciklusi i volja birača te obveze na javnoj dužnosti koje obilježavaju i kontakti s različitim državnim službama koje često razmišljaju drugačije te se vode drugim ciljevima. Ipak, prednosti stranke na javnom položaju su što njezini članovi sudjeluju u izradi zakona i drugih pravnih akata te često primaju plaće za svoj rad na javnoj dužnosti (Katz i Mair, 1993: 596-598).

Drugo lice stranke odnosi se na stranku na terenu koja se temelji na dobrovoljnom članstvu, koje u nekim strankama ima uvjete za priključivanje radu stranke i održavanje statusa člana. Stranka na terenu se utvrđuje na nacionalnoj razini i na lokalnim razinama odlukama stranačkih tijela. Karakteristika ovog lica stranke je da pridonosi uspješnosti izborne kampanje te popunjava različite pozicije u lokalnim tijelima koje je stranka osvojila ili su joj dodijeljeni. Prije svega, na lokalnim razinama obični ljudi se mogu identificirati sa strankom na terenu koja predstavlja cijelu stranku (Katz i Mair, 1993:598; Tavits, 2012: 86). Između ostalog, stranka na terenu pruža središnjici stranke priliku za testiranje novih taktika u izbornim kampanjama, ispitivanje i testiranje koalicijskog potencijala, kao i za obučavanje kandidata za nacionalne izbore, što predstavlja izrazitu pogodnost za središnjicu stranke jer eksperimentiranje bez takvih uporišta može imati loše posljedice za cijelu stranku (Tavits, 2012: 86; van Biezen, 2004: 46-47). Glavni nedostatak stranke na terenu je što ona nije na javnoj dužnosti te nema priliku donositi zakone i akte, dok se kao još jedan nedostatak može izdvojiti i da rad stranke na terenu ovisi o lideru cijele stranke koji mora svojim djelovanjem očuvati cjelokupno članstvo na okupu (Katz i Mair, 1993: 598).

Treće lice stranke odnosi se na središnjicu stranke te se sastoji od dvije grupe. Prva grupa su članovi nacionalnog izvršnog odbora, a druga je tajništvo stranke. Najvažnije karakteristike središnjeg ureda stranke su stručnost te formalni položaj na vrhu stranačke organizacije. U nekim slučajevima je birokracija središnjeg ureda dominirala nad strankom na javnom položaju

pa se stoga stranačka organizacija može promatrati i kroz taj međuodnos. Nedostatak središnjeg ureda stranke jest taj što moraju zadovoljiti potrebe velikog dijela članstva, ovisno o tome kako su izabrani u središnji ured (Katz i Mair, 1993: 599-600). Ipak, pogodnosti za stranku koje nudi profesionalno osoblje su velike. Prvo, profesionalizirano osoblje je kompetentnije od volontera i dužnosnika na javnim funkcijama za upravljanje svakodnevnim administrativnim poslovima stranke. Drugo, profesionalizirano osoblje dobiva novčane naknade za rad pa se i više trude te u konačnici razvijaju interes za opstanak stranke kao organizacije (Tavits, 2012: 86).

ORGANIZACIJSKI OBLICI POLITIČKIH STRANAKA

Kroz povijest su stranke poprimale različite organizacijske oblike, među kojima se prvotno isticala kadrovska stranka koja nije imala razvijenu organizacijsku strukturu, jer je funkcionirala u vremenima 19. i ranog 20. stoljeća kada su bili zastupljeni cenzusi za glasovanja. Naime, obilježje kadrovske stranke je malo članstvo, temeljeno na lokalnim poznavanjima i lokalnom utjecaju. Pomoću lokalnih veza i utjecaja bi se privlačilo biračko tijelo potrebno za osvajanje izbora te su u kampanje ulagana mala sredstva. Za to vrijeme država je bila potpuno odvojena od civilnog društva. Razvojem industrijalizacije i urbanizacije povećao se broj ljudi koji su ispunjali uvjete da budu članovima kadrovske stranke, jer su se ograničenja koja su se nametala radničkoj klasi sve više kosila s liberalnim načelima pa su se i sami uvjeti pristupa kadrovskoj stranci smanjili (Katz i Mair, 1995: 8-10).

Proširenjem biračkog tijela i povećanjem prava radničke klase stvorena je nova vrsta stranačke organizacije koja se nazivala masovna stranka. Ta organizacija je, za razliku od kadrovske stranke, razvila veće i organiziranije članstvo, formalne stranačke strukture i sastanke s većim brojem članova i pristaša. Temeljno načelo masovne stranke bila je kvantiteta pristaša i članova čijim je donacijama i članarinama nastojala održati redovno financiranje te organiziranim i kolektivnim djelovanjem nadoknaditi individualni utjecaj koji je bio bitno obilježje kadrovske stranke. Država i civilno društvo bili su odvojeni, ali je masovna stranka bila spoj među njima tako da su njeni članovi zauzimali mjesta u državnim službama, a istodobno je široko članstvo masovne stranke također bilo aktivno u civilnim društvima (Katz i Mair, 1995: 10). Gledajući s organizacijske razine, masovnu stranku još su karakterizirali velika i stalna birokracija, hijerarhijska i centralizirana organizacijska struktura, jasna klasna baza, velika teritorijalna rasprostranjenost lokalnih ogranaka te ustrajna ideološka orijentacija (Gerbaudo, 2019: 31).

Iako je masovna stranke dosta dugo držala primat u organizaciji političkih stranka, s vremenom je došlo do promjena. Naime, članovi se više nisu držali čvrsto svojih klasnih baza, već su

pojavom masovnih medija dobili širi izbor na političkoj sceni te veći broj ideja koje su mogli podupirati. Uz to, državne strukture su zamijenile masovnu stranku u pružanju socijalnih i obrazovnih usluga, pa je masovna stranka dodatno izgubila na važnosti. Dodatno, političari su uvidjeli da novonastale promjene zahtijevaju drugačiji pristup prema izbornoj bazi pa se nisu više izravno obraćali klasnoj bazi, nego široj bazi, želeći osigurati što je moguće veću podršku i zadržati položaj na vlasti (Katz i Mair, 1995: 11-12).

Odmak od organizacijske strukture masovne stranke doveo je do pojave nove organizacijske strukture političke stranke, a to je bila sveobuhvatna stranka ili *catch-all* stranka. U takvoj političkoj stranci članstvo nije više bilo nužno za funkcioniranje stranke, odnosno postalo je samo jedno od mnogih neovisnih oblika participacije, koje pojedinac može, ali i ne mora ispuniti. Pripadnost jasnoj klasnoj bazi više nije uvjet za pristupanje stranci, već stranka nastoji regrutirati što je moguće više članova, primarno na temelju političkog dogovora, a manje na temelju društvenog identiteta, kako je to bivalo u razdoblju dominacije masovne stranke. Isto tako, u sveobuhvatnoj stranci dolazi do slabljenja ideoloških odrednica te se pojavom televizije nastoji doprijeti do najširih masa pristupajući biračima izravno, a ne preko posrednika kako je to bio slučaj u masovnoj stranci. Kada je riječ o odnosu države i civilnog društva, sveobuhvatne stranke su posrednici djelujući primarno kroz stranku na javnom položaju koja iznosi zahtjeve civilnog društva prema državnoj birokraciji te djeluju kao agenti u prezentiranju odluka državne birokracije prema javnosti (Katz i Mair, 1995: 12-13).

Prožimanje stranke i države dovelo je do razvoja novog organizacijskog oblika političke stranke, a to je kartelska stranka. U kartelskoj stranci dolazi do jačanja vodstva u odnosu na članstvo jer za razliku od prijašnjih organizacijskih oblika, atomizirano članstvo više ne posjeduje jaki mobilizacijski potencijal. Sve više se zamagljuje razlika između članova i nečlanova pri čemu kartelske stranke pozivaju sve pristaše na sudjelovanje u stranačkim aktivnostima, bez obzira jesu li formalno upisani ili ne. Jedno od glavnih obilježja kartelske stranke je i promjena u izbornim strategijama. Naime, njihove kampanje su kapitalno intenzivne, te sve više ovise o državnim subvencijama i privilegijama koje im nudi država. Kao posljedica svega navedenog, djelovanje kartelske stranke pridonosi profesionalizaciji stranke te razvijanju stratarhijske organizacije jer lokalni ogranci dobivaju veću autonomiju, a pritom osiguravaju utjecaj središnjice stranke na cjelokupnu stranku (Katz i Mair, 1995: 16-21).

Nakon izvedene povijesne tipologije stranačkih organizacija, na kraju ovog poglavlja obraditi će se još jedan organizacijski oblik političke stranke, temeljen na stratarhiji, a to je franšizni oblik političke organizacije. Franšizna stranka uvelike se nastavlja na priču kartelske stranke,

primarno analizirajući autonomiju lokalnih ogranaka. Cijela priča oko franšizne stranke potječe od ekonomskog korištenja franšize kao oblika poslovanja. U takvom odnosu, središnja organizacija određuje liniju proizvoda i postavlja standarde za njihovu proizvodnju i označavanje te osigurava zalihe potrebne lokalnim prodajnim mjestima, dok istodobno zadržava prepoznatljivost zajedničkog brenda. Takve organizacije su prilagodljivije i fleksibilnije od birokratskih organizacija te uživaju prednost proizvodnje pouzdanog i prepoznatljivog proizvoda. Prednost franšizne organizacije je definitivno ta što su lokalni partneri više usklađeni s potrebama i perspektivama lokalnih zajednica, nego li su to osobe koje rade u udaljenim sjedištima. Lokalni franšizni operateri lociraju, grade i upravljaju prodajnim mjestima i tako iskorištavaju svoje znanje o lokalnoj zajednici da privuku što je više moguće potrošača (Carty, 2004: 10-11).

Franšizni ogranak i središnjica stranke pokreću franšiznu suradnju sastavljanjem i usvajanjem franšiznog ugovora koji sadrži važne stranačke odrednice u smislu autonomnih ovlasti i odgovornosti te utvrđuje odnose između ugovornih strana. Takav ugovor definira unutarnju organizacijsku vlast i osigurava ravnotežu unutar stranke. Primarno se ugovori usredotočuju na kontrolu nad stvaranjem i označavanjem izbornih proizvoda stranke, odnosno politika i kandidata te resursa potrebnih za provođenje izbornih kampanja (Carty, 2004: 13). Franšizne stranačke strukture variraju s obzirom na autonomiju, a među prvima s najvećom autonomijom, Carty (2004: 14) navodi švedsku stranku Nova demokracija (*Ny demokrati, NYD*) koja se među prvima odlučila protiv izgradnje vlastitih organizacija te je potpisala ugovor s autonomnim lokalnim strankama koje su dobile pravo koristiti se imenom stranke.

Franšizni oblik stranačke organizacije u Kanadi primjer je dodjeljivanja većih ovlasti autonomnim lokalnim stranačkim udrugama, odnosno ograncima. Između ostalog, stranke im daju pravo i ovlast odabira i poništavanja izbora kandidata pred svake izbore, i to na sastancima otvorenima za sve članove stranke te time privlače nove članove da im se pridruže. Između izbora, aktivnost stranačkih udruga je manja pa se posljedično smanjuje broj članova te se ponovno povećava pred nove izbore. To znači da u vrijeme kada nisu izbori, lokalne stranačke udruge imaju mali utjecaj na određivanje stranačke politike ili upravljanje parlamentarnim životom stranke, dok im sloboda vođenja lokalnih politika ostaje potpuno u ingerenciji. Vrijedi još istaknuti i odnos stranačkog vodstva s lokalnim franšiznim ograncima. Naime, u franšiznoj stranačkoj organizaciji postoji niz platformi na kojima stranački aktivisti mogu postavljati izazove stranačkom vodstvu te tako ograničiti sposobnost stranačkog vodstva da dominira strankom. Istodobno, kako je već navedeno, čelnici stranaka posjeduju kontrolu nad politikom

i parlamentarnim životom svojih stranaka, međutim moraju voditi brigu o izbornim uspjesima koji mogu izazvati reakciju sa svih strana u stranci, tako i s lokalne razine, čiji lokalni čelnici imaju političku podršku. Kako navodi Carty takvo vodstvo stranke je istodobno snažno, ali i krhko, što je i stvarnost stratarhijske organizacije (Carty, 2004: 20).

ODREDNICE STRANAČKE ORGANIZACIJE U NOVIM EUROPSKIM DEMOKRACIJAMA

Da bi se pridonijelo kontekstu analize stranačke organizacije stranke Most, u ovom poglavlju će se prikazati odrednice stranačke organizacije u novim europskim demokracijama Češkoj i Mađarskoj, kao i u Portugalu i Španjolskoj koje je u knjizi analizirala autorica van Biezen. U toj knjizi analizira se odnos između stranačkih lica, primarno između stranke na javnom položaju i središnjice stranke koje su se opisale u prvom dijelu rada na temelju analize Katza i Maira (1993). Van Biezen je u radu koji analizira stranačku organizaciju u Južnoj i Srednjoistočnoj Europi u obzir uzela institucionalni kontekst koji je prouzročio da stranke nastaju „iznutra”, odnosno da su se stranke koje su se nakon stjecanja neovisnost njihove države, izborile na parlamentarnim izborima za ulazak u parlament, primarno posvetile razvijanju stranačkog lica stranke na javnom položaju, zanemarujući ostala dva lica, stranku na terenu i središnjicu stranke (van Biezen, 2003: 35).

Odnos između tri stranačka lica može biti trostruk. Prvi slučaj je kada stranka na javnom položaju dominira nad izvanparlamentarnom strankom, odnosno strankom na terenu i središnjicom stranke. Drugi slučaj je da postoji relativna ravnoteža između stranke na javnom položaju i izvanparlamentarne stranke, a treći slučaj je da izvanparlamentarna stranka dominira nad strankom na javnom položaju. Iako je autorica postavila hipoteze da će u analiziranim državama stranka na javnom položaju biti u usponu, konačna analiza je dokazala suprotno. Naime, prvotni argument koji je išao u korist jačanja stranke na javnom položaju imao je tri uporišta. Prvo uporište je bilo da je većina stranaka u novonastalim demokracijama novoosnovana pa su stekli parlamentarnu zastupljenost u ranoj fazi svog razvoja¹ te su najviše napora uložili u razvoj tog stranačkog lica. Drugo, mnoge stranke koje su se razvijale u novim demokracijama imale su institucionalno, a ne društveno podrijetlo, odnosno stranke su se razvijale na temelju razlika u stavovima s obzirom na institucionalna pitanja, opseg i smjer promjene režima. Posljednje uporište temeljilo se na manjoj strategiji izborne mobilizacije,

---

¹ Sličan slučaj zadesio je i stranku Most. Naime, stranka je službeno osnovana 2013. godine te je nakon samo dvije godine, odmah na sljedećim parlamentarnim izborima, osvojila mandate u Hrvatskom saboru.

odnosno na stvaranju izravne veze između stranke na javnom položaju i biračkog tijela (van Biezen, 2003: 157-158).

Kao što je već spomenuto, nalazi analize su pokazali drugačije rezultate od prvotno postavljenih hipoteza. Općenito statuti južnoeuropskih stranaka ističu jaču snagu izvanparlamentarne stranke te ograničavaju autonomiju stranke na javnom položaju u njezinom uspostavljanju vlastitih propisa i donošenju odluka o raspodjeli financijskih sredstava. Isto tako, izvanparlamentarna stranka također ograničava autonomiju stranke na javnom položaju po pitanjima zapošljavanja i otpuštanja parlamentarnog osoblja, tražeći da se u odlučivanje o tim pitanjima uključi i izvanparlamentarna stranka, točnije središnjica stranke. Osim toga, praksa je pokazala da se najvažnije političke odluke donose u središnjicama stranke, a stranka na javnom položaju i njezini zastupnici su pod strogom stranačkom stegom (van Biezen, 2003: 163-164).

Odnos snaga stranke na javnom položaju i izvanparlamentarne stranke može se također promatrati kroz zastupljenost nositelja javnih funkcija stranke na javnom položaju u strukturama izvanparlamentarne stranke. U većini stranaka, voditelj stranačkog parlamentarnog kluba je ujedno i član stranačkog izvršnog tijela koje određuje jasne smjernice stranke i svakodnevne aktivnosti. Takve situacije uzrokuju preklapanja između stranke na javnom položaju i izvanparlamentarne stranke, da su razlike među njima sve više zamagljene. U takvim preklapanjima postoje dva slučaja u Južnoj Europi. U strankama desnice službena zastupljenost nositelja javnih funkcija iz stranke na javnom položaju u izvanparlamentarnoj stranci je više izražena nego li u strankama ljevice (van Biezen, 2003: 165-170).

Kada je riječ o organiziranju stranačke strukture, prema rezultatima koje je prikazala van Biezen, većina političkih stranaka u novonastalim demokracijama također pokazuje visoku razinu vertikalne organizacije, što znači snažnu povezanost između različitih razina organizacije, pri čemu niži slojevi aktivno sudjeluju u višim razinama. Uobičajena praksa u stranačkim organizacijama je graditi sustav odozdo prema gore, osnivajući kongrese ili skupštine na svim razinama, koje obično čine delegati izabrani na nižim razinama i predstavljaju predstavnička tijela članstva. Izvršni stranački organi se obično biraju na stranačkim skupštinama te su njima odgovorni. Sam nacionalni stranački kongres je formalno najviše tijelo i autoritet za donošenje odluka u stranci, što dokazuje da su stranke u novonastalim demokracijama u Europi preuzele model organizacije političke stranke od stranaka iz Zapadne Europe. Ipak, i tu su rezultati pokazali da niže razine nemaju baš preveliku razinu utjecaja na stranačke elite. U velikom broju stranaka nacionalna stranačka vlast gotovo u potpunosti

kontrolira funkcioniranje stranačkog aparata, donosi financijske odluke te ima izravan utjecaj na odabir kandidata za sve funkcije za koje se stranka natječe. U konačnici, niže razine organizacije mogu imati određeni utjecaj na proces odabira nositelja javnih dužnosti, ali nacionalna stranačka izvršna vlast zadržava pravo na konačan odabir ili ostvaruje pravo veta na takve odluke (van Biezen, 2003: 204).

UNUTARSTRANAČKA DEMOKRACIJA U POLITIČKIM STRANKAMA

U ovom poglavlju će se obraditi sastavni dio stranačke organizacije, a to je unutarstranačka demokracija, odnosno procesi kandidature i odabira stranačkog vodstva, kao i odnosi prema članstvu u tim procesima. Za početak naglasak se stavlja na procese odabira kandidata kada političke stranke postaju posebno posvećene njima te mobiliziraju što je više moguće svojih pristaša da ih podrže. Postupak odabira kandidata može biti revni prikaz razvoja političke stranke i stranačke organizacije na tri razine. Prva razina je razina političkog sustava, odnosno proces odabira kandidata doprinosi razvoju demokratizacije političkog sustava. Druga razina je razina stranačkog sustava, gdje izborni poraz može natjerati političku stranku da uvede inovacije u svojoj organizaciji i popravi imidž stranke. Posljednja razina je unutarstranačka razina, na kojoj unutarstranačke borbe mogu dovesti do reformi metode odabira kandidata te tako donijeti promjene i u cjelokupnoj stranačkoj organizaciji, jer metode odabira kandidata predstavljaju institucionalne mehanizme koji preslikavaju prirodu stranke te izravno utječu na stranačku politiku (Hazan i Rahat, 2010: 1-10).

Političke stranke jako često postavljaju ograničenja u svojim statutima kada je riječ o pravima na kandidaturu na stranačke funkcije, a ujedno i na funkciju predsjednika stranke. Prije svega, to se odnosi na uvjet da kandidati moraju određeni broj godina biti članovi stranke prije nego li se kandidiraju na neku poziciju. Kako navode autori, značajna ograničenja kandidatura više su karakteristična za masovne stranke, nego kasnije za sveobuhvatne i kartelske stranke (Hazan i Rahat, 2010: 25). Uz višegodišnje članstvo, postoje još dodatni primjeri uvođenja ograničenja, kao na primjer novčani depoziti, pohađanje internog obrazovnog tečaja, obavezno obećanje lojalnosti stranci, obavezno priloženje pismene preporuke postojećih članova stranke (Hazan i Rahat, 2010: 26-27).

U praksi, izbor kandidata i nositelja dužnosti ovisi o stranačkom izborništvu (biračkom tijelu) koje bira stranačke kandidate na izborima za javne funkcije, a sačinjeno je od mnogih stranačkih podorganizacija, klika ili državnih dužnosnika koji su uključeni u odabir kandidata. To biračko tijelo se može sastojati od jedne ili više osoba ovisno o razini inkluzivnosti ili ekskluzivnosti,

ovisno o tome tko ima više prava glasovati. Naime, veća inkluzivnost povećava ulogu stranačkog članstva u izboru kandidata, dok povećanje ekskluzivnosti podrazumijeva uvođenje delegata za izbor kandidata. To otvara pitanje i decentralizacije. Ukoliko lokalna baza stranke ima punu moć odlučivanja tko će biti njen kandidat, onda to znači manju ekskluzivnost i manju centralizaciju. Suprotno, ako nacionalna stranka, stranka na javnom položaju ili središnjica stranke u potpunosti kontrolira izbor kandidata, onda se u takvim slučajevima radi o povećanoj ekskluzivnosti i povećanoj centralizaciji postupka odabira kandidata. Primjer prvog slučaja su predizbori u Americi kada biračko tijelo na predizborima u svom biračkom okrugu sudjeluje u odabiru kandidata. Primjer drugog slučaja, odnosno veće centralizacije, je manja stranka Naprijed (*Kadima*) u Izraelu u kojoj je vođa stranke, bivši premijer Ariel Sharon, sam odabirao liste kandidata (Hazan i Rahat, 2010: 33-46; Cross, 2013: 106).

S druge strane, odabiri stranačkog vodstva također se provode na različite načine, s obzirom na to tko ima pravo glasovati na unutarstranačkim izborima. Naime, postoji pet tipova izbora stranačkog vodstva. Prvi tip odnosi se na otvorene predizbore u kojima pravo glasa imaju svi zainteresirani glasači, poput predizbora u strankama Sjedinjenih Američkih Država. Drugi tip ograničava glasovanje samo na osobe povezane sa strankom, koje mogu ili biti stalni članovi ili mogu glasovati ako predaju formalni zahtjev za članstvom i učlane se neposredno pred same izbore. Takav tip izbora naziva se zatvorenim predizborima. Stranke različito pristupaju potencijalnim članovima, od stranaka koje dopuštaju glasovanje neposredno nakon pristupanja stranci, pa sve do stranaka koje kao uvjet glasovanja postavljaju uvjet dužeg vremena kojeg osoba mora provesti kao član stranke da bi imala pravo glasovati (Cross, 2013: 103-104).

Treći način izbora vodstva odnosi se na izbore na stranačkim kongresima na kojima sudjeluju izaslanici izabrani preko lokalnih stranačkih ogranaka čime se osigurava uključenost svake regije u proces izbora. Prema broju izaslanika se može vidjeti koliko su različite regije zastupljene u stranci. Ukoliko stranke nemaju prevelik broj članova, jedan od načina provođenja izbora jest i pozivanje svih članova na stranački kongres gdje onda članovi sami biraju kandidate na licu mjesta. Stranačko vodstvo, prema četvrtom tipu, mogu birati članovi stranke na javnom položaju. Argumenti koji potiču takvu vrstu izbora tvrde da je najveća odgovornost stranačkog lidera voditi stranku na javnom položaju, da se time sprječavaju podjele i nastajanje frakcija unutar stranke te, u konačnici, da članovi stranke na javnom položaju mogu najbolje procijeniti potencijalne kandidate. Posljednji tip odnosi se na slučajeve kada stranačka elita ili vođa stranke na odlasku odaberu tko će preuzeti vodstvo stranke (Cross, 2013: 102-108).

Unutarstranačka demokracija posebno je zanimljiva u stratarhijskim stranačkim organizacijama u kojima su stranačke organizacijske jedinice međusobno ovisne i autonomne. U takvom odnosu i konstelaciji snaga, organizacijskim dogovorima, koji mogu biti formalne i neformalne prirode, upravlja se djelovanjem stranke. Pomoću stratarhijske organizacije veći broj razina unutar stranke posjeduje veću moć. S jedne strane takva situacija povećava razinu unutarstranačke demokracije i transparentnosti, dok istodobno može rezultirati zamagljivanjem granica vlasti i otežavanjem utvrđivanja odgovornosti u stranačkom radu i stranačkim procesima (Carty, 2013: 22-25).

INOVACIJE U ORGANIZACIJI POLITIČKIH STRANKA

U drugom dijelu rada naglasak će biti na inovacijama koje su političke stranke uvodile u svojim organizacijama te prikazu kako su te inovacije utjecale na cjelokupni rad tih stranaka. Među prvim inovacijama koje treba istaknuti je zasigurno pojava televizije i prilagodba stranaka na novonastale uvjete. Pojava televizije označila je prekretnicu u provođenju kampanja i ulogama koja su stranačka lica imala do tada u funkcioniranju političkih stranaka. Točnije, stranka na terenu je izgubila na važnosti jer su skupovi i agitiranje na terenu postali manje važnima zbog izravnog obraćanja kandidata biračima, koji tijekom kampanja i nakon osvajanja vlasti postaju ključni izvor identifikacije birača sa strankom. Nadalje, došlo je do pada utjecaja stranačke birokracije te su dužnosnike s punim radnim vremenom zamijenili konzultanti, anketari i stručnjaci za istraživanje javnog mnijenja koji su više radili u kratkotrajnom radnom odnosu s političkim strankama. Isto tako, stranke su se počele obraćati biračkom tijelu kao izbornom tržištu s marketinškim i reklamnim tehnikama, usmjeravajući se na neodlučne birače koji će vjerojatnije promijeniti svoj izbor na idućim izborima. Sve to dovelo je do stvaranja pasivnog stava o politici i strankama u biračkom tijelu te izazvalo političku apatiju, koja se desetljećima očitovala u padu povjerenja građana u političke stranke, kao i padu ukupnog članstva (Gerbaudo, 2019: 33-34).

Za razliku od televizije, digitalni mediji imaju drugačiji utjecaj na funkcioniranje stranačke organizacije, što će se i prikazati u ovom poglavlju. Primarno, zbog široke dostupnosti interneta dolazi do povećanja zainteresiranosti građana za politikom i za sudjelovanjem u radu političkih stranaka. Na temelju toga, mnoge nove stranke gradile su svoju stranačku organizaciju kako bi maksimizirale podršku što je moguće više birača putem digitalnih medija, a tu se ističu piratske stranke Islanda, Njemačke i Švedske, španjolska stranka Podemos te talijanska stranka Pokret pet zvijezda. Tako su istraživanja pokazala da te stranke ostvaruju dosta veliku podršku mladih

osoba u rasponu od 18 do 45 godina što se može povezati s činjenicom da se mladi više i bolje služe internetskim alatima od starijih osoba (Gerbaudo, 2019: 51-52).

Uporaba digitalnih medija i razvoj internetskih platformi predstavljaju jedno od najvažnijih inovacija koje su obilježile rad novih stranaka koje se analiziraju u ovom poglavlju, prije svega Podemos i Pokret pet zvijezda. Takve inovacije utječu na stranačku organizaciju na dva načina. Prvi je da služe za komunikaciju prema van, da bi doprijeli do dijela birača koji nisu članovi stranke kako bi ih mobilizirali kao glasače i simpatizere ili da ih napadnu kao konkurente putem YouTube videa, lajkova na Facebook stranicama te postovima na društvenim mrežama svih vrsta. Drugi način na koji internetske platforme i digitalni mediji utječu na stranačku organizaciju je način na koji vodstvo stranke komunicira s članovima, kao i način na koji članovi komuniciraju međusobno. U konačnici, internetske platforme predstavljaju digitalne sustave koji su sačinjeni od različitih programa i aplikacija, a za cilj imaju pretvoriti sudjelovanje građana u stranačke aktivnosti jednog klika (Gerbaudo, 2019: 69).

Temeljno obilježje internetskih platformi je da ih pokreću podaci. Slično kao što to rade poznate svjetske tvrtke Facebook ili Amazon, stranke posjeduju svoje baze podataka u kojima ujedinjuju podatke svih svojih članova temeljenih na njihovim osobnim podacima, željama i preferencijama te tako stvaraju temelj za potencijalnu prilagodbu stranke preferencijama članova i birača. Kao još jedno obilježje vrijedi istaknuti da političke stranke primaju nove članove na svojim platformama pomoću besplatnih registracija. Kako se navodi u literaturi, francuska stranka Nepokorna Francuska (*France Insoumise*) je kao korak u registraciji na platformi i pristupanju stranci zatražila samo da novi članovi upišu svoje ime i prezime te adresu internetske pošte te da automatski postaju članovima njihove stranke. Kako se temelje na besplatnom učlanjenju, tako platformske stranke također temelje svoj rad na besplatnom političkom radu svojih članova, koji im je dostupan kroz korištenje društvenih medija, lajkajući i dijeleći objave stranke te tako proširuju domet objava na način da one postaju vidljivijima širem broju korisnika društvenih mreža (Gerbaudo, 2019: 73-75).

Povećanje članstva ne znači nužno da svi članovi jednako participiraju u digitalnim strankama, nego zapravo dosta mali broj članova aktivno sudjeluje u više aktivnosti, dok većina članova sudjeluje samo povremeno i to na ograničen način, komentirajući i reagirajući na sadržaje na internetu te uključivanjem na stranačke platforme. Prva skupina se naziva supervolonterima, a druga prikrivenim pristašama. Supervolonteri i njihov doprinos smatra se glavnim dijelom stranačke superbaze koji nadoknađuje nedostatak pouzdane organizacijske strukture i velikog i stalno plaćenog osoblja. Njihov rad temelji se na čestom doprinosu radu stranke, a u mnogim

slučajevima i na kreativnim i nadzornim ulogama koje inače obavljaju stranački djelatnici. Oslanjanje na aktivnosti supervolontera rezultat je jako često oskudnih ekonomskih sredstava. S druge strane, pritajeni pristaše nisu previše aktivni, te je njihov doprinos često rekreativnog karaktera. Ipak, dva su razloga njihova značaja. Prvi razlog je taj što daju stranci skup potencijalnih aktivnih članova i birača, koji ako nisu aktivni u ovom trenutku, to mogu biti u budućnosti, a drugi je da doprinose vidljivosti stranke svojim dijeljenjem stranačkog sadržaja na društvenim mrežama (Gerbaudo; 2019: 171-175).

Iako se na ovaj način potiče sudjelovanje šireg broja članova u radu političke stranke, istodobno dolazi do snažne centralizacije u stranačkoj organizaciji. To se primarno ostvaruje pomoću pristupa stranačkih dužnosnika podacima o članovima stranke na platformama. Takve mogućnosti su u suprotnosti s načinom funkcioniranja tradicionalnih političkih stranaka koje se temelje na vlastitim lokalnim ograncima koji imaju pristup podacima o članovima. Popisi članova često se održavaju na lokalnoj razini te su lokalni kadrovi ti koji imaju veliki utjecaj na donošenje odluka. Snažna centralizacija u platformskim strankama je pak slabo vidljiva ako se stranačka organizacija promatra izvana. Stranka na terenu je zamijenjena fluidnijom strukturom koja se temelji na neformalnim grupacijama te koja postaje stranka na *webu*. Primjeri takvih obrazaca organizacije su grupe analiziranih stranaka: *Meetup*-ovi Pokreta pet zvijezda te *Podemos*ovi krugovi. Takve grupe često nemaju namjenske prostore za sastanke te imaju nizak stupanj formalizacije i veliku razinu fluktuacije u sudjelovanju. Primarno se bave lokalnim pitanjima, ali se od tradicionalnih lokalnih ogranaka razlikuju i po tome što se članstvo u platformskoj stranci ne temelji na članstvu u nekoj od njezinih lokalnih grupa nego može biti zasebno (Gerbaudo, 2019: 76-77, 98).

Za kraj, digitalne stranke su stranke u oblaku (*cloudu*), na kojem stranke posjeduju digitalnu imovinu koja je virtualno dostupna s bilo kojeg uređaja kojeg članovi posjeduju te koja postaje zamjena za fizičku infrastrukturu. To rezultira dvojakim utjecajem. Prije svega, omogućuje se pristup stranci raznim osobama koje prije možda nisu mogle biti dio tradicionalne stranke zbog faktora kao što geografska udaljenost, obiteljske obveze ili ograničeno vrijeme, ali kao nedostatak takve organizacije ističe se da takvo sudjelovanje može rezultirati i potpunim odvajanjem onih koji imaju pristup tim oblacima od onih koji nemaju, odnosno oni koji nemaju pristup internetu teško se mogu priključiti digitalnim strankama. Nadalje, digitalne stranke usvajaju „laganu“ (*light*) organizaciju, koja im omogućuje da se kvalitetno nose s neizvjesnim okruženjem. Obilježja lagane organizacije, kako to navodi Gerbaudo (2019: 79-80) su mali

središnji uredi, zapošljavanje fantomskog osoblja na određenim projektima, angažiranje *outsourcinga* te oslanjanje na volonterski rad.

PRIMJERI EUROPSKIH NOVIH STRANKA I NJIHOVIH OBLIKA STRANAČKE ORGANIZACIJE

U ovom poglavlju riječ će biti o stranačkim organizacijama dviju političkih stranaka koje su dijelom spomenute u prethodnom poglavlju, a to su talijanska stranka Pokret pet zvijezda i španjolska stranka Podemos. Više je razloga zašto su ove dvije stranke uzete u obzir. Prvo, obje stranke su nove, nastale u posljednjih 15 godina te su se održale do danas. Drugo, obje stranke su ostvarivale više mandatnih mjesta u parlamentima svojih država kroz više izbornih ciklusa. Posljednje, obje stranke su uvodile novitete u svojim stranačkim organizacijama. Na temelju svega navedenog u ovom poglavlju će se usporediti stranačke organizacije dviju stranaka, kao i utjecaj inovacija na razvoj istih.

Tablica 1: Usporedba stranačke organizacije Podemosa i Pokreta pet zvijezda

	PODEMOS	POKRET PET ZVIJEZDA
Stvaranje stranke	Odozgo prema dolje	Odozgo prema dolje
Uključenost lokalnih ogranaka	inkluzivnije	ekskluzivnije
Odlučivanje	decentralizirano	centralizirano
Najsnažnije lice stranke	Središnji ured	Središnji ured
Stranačka platforma	<i>Participa</i>	<i>Rousseau</i>
Učlanjenje	<i>Online</i> obrazac	<i>Online</i> obrazac

Izvor: autor na temelju Vittori, 2021; Lisi, 2019; Deseriis i Vittori, 2019

Sličnost obje stranke je ta što su se one u početku svog djelovanja promatrale kao politički pokreti. Osnivači Pokreta pet zvijezda prije osnivanja stranke organizirali su nacionalne skupove, točnije Beppe Grillo organizirao je prosvjede 2007. i 2008. godine, te je tako stvoren temelj za osnivanje političke stranke. Po osnivanju stranke, lokalni su članovi bili slobodni osnivati i organizirati lokalne ogranke putem internetske platforme za okupljanje, a u slučaju kandidature na izborima morali su dobiti odobrenje Grilla. U to vrijeme postojale su smjernice, takozvane *Carta di Firenze*, kojih su se lokalni članovi izabrani na dužnost morali pridržavati. Prvi pokušaj institucionalizacije stranke predstavlja objavljivanje smjernica za odabir kandidata, koje su isticale jasne kriterije koje su kandidati morali ispunjavati, a to su bili nepostojanje prethodnog angažmana u drugim talijanskim tradicionalnim strankama te nepostojanje kaznenog dosjea. Budući da je uz Beppea Grilla još i Caseleggio Associati bio

vlasnik stranačkoga loga, lokalni ogranci morali su se pridržavati njihovih smjernica, što je značilo da se struktura stranke gradila odozgo prema dolje (Vittori, 2021: 37)

Podemos je također nastao nakon serije prosvjeda održanih diljem Španjolske, te je tako stekao priliku za široku mobilizaciju članova. Tijekom Osnivačke skupštine predložena su dva modela. Prvi model se temeljio na političkoj i financijskoj neovisnosti lokalnih ogranaka (krugova), što je označavalo visok stupanj autonomije i decentralizaciju. Drugi se temeljio na prevlasti najvišeg stranačkog tijela između stranačkih skupština, Građanskog vijeća, zajedno sa stranačkim vođom koji posjeduje velike ovlasti, a radi osiguranja jedinstva djelovanja stranke. U konačnici prevladao je drugi model te je predsjednik stranke Pablo Iglesias *de facto* uspostavio kontrolu nad stranačkim funkcioniranjem. U odnosu središnjice stranke i lokalnih ogranaka prevladavala je kooptacija u prvim godinama funkcioniranja, u kojoj je središnjica određivala smjernice djelovanja lokalnih ogranaka (Lisi, 2019: 252-253).

Nakon stvaranja stranke, u Podemosu je ipak došlo do pojačane decentralizacije i sve značajnijeg oblika organizacije koji se razvija odozdo prema gore, putem deliberativnog modela potpomognutog razvojem digitalnih alata. Stranka se u svojoj organizaciji sastoji od Skupštine građana na kojoj sudjeluju članovi stranke bez posrednika, odnosno delegata. Skupština je odgovorna za ključna pitanja, poput vodstva i odabira kandidata te donošenja stranačkog statuta. Skupština građana dijeli se na dva oblika. Prvi je stalna skupština građana koja donosi odluke o važnim pitanjima u bilo kojem trenutku putem *Participe*, a druga je obična skupština građana koja se sastaje svakih 14-18 mjeseci. Međutim, praksa je pokazala da je Skupština građana do sada uvijek podržavala odluke i orijentaciju stranačkog vodstva (Lisi, 2019: 253; Deseriis i Vittori, 2019: 5700-5701).

Skupština bira pomoću otvorenih lista članove Građanskog vijeća, uključujući nacionalnog čelnika stranke i 17 regionalnih stranačkih čelnika. To tijelo ima savjetodavnu ulogu te u njemu stranačke frakcije pregovaraju. Nadalje, pomoću zatvorenih lista se na Skupštini također bira i *Secretaria General*, odnosno glavno tajništvo, koje donosi svakodnevne odluke. Osim toga, stranka je uspostavila stranačke lokalne ogranke, krugove, koji su se temeljili na funkcijama koje su obavljali. Dok su se jedni krugovi organizirali prema teritorijalnom načelu, drugi krugovi su se organizirali na temelju određenih interesa ili tema. Ipak, većina tih krugova je neaktivna, ne raspravlja o ključnim političkim pitanjima, već isključivo o lokalnim problemima. U konačnici, organizacijska struktura Podemosa je jako slojevita te kombinira regionalna i nacionalna predstavnička tijela koja se konzultiraju s općim članstvom (Lisi, 2019: 253-254; Deseriis i Vittori, 2019: 5701).

Pokret pet zvijezda je svojom strukturom izrazito centraliziran. Naime, 2017. godine politički i organizacijski resursi su reformom statuta bili pod kontrolom dviju osoba, političkog šefa (*Capo Politico*), te jamca, osobe koja se brine o poštivanju unutarstranačkih načela i statuta. Mandat jamca je neodređen, a jamac se može opozvati samo većinom Jamstvenog odbora. Ovlasti jamca su da bira kandidate za dva stranačka odbora, za Arbitražni odbor i za Jamstveni odbor te da izabere rizničara stranke. Ono na što je Pokret pet zvijezda posebno obratio pažnju u svojoj organizaciji jest savez s građanskim listama na lokalnoj razini te uvođenje posrednika, odnosno moderatora na nacionalnoj i regionalnoj razini. Moderatori na nacionalnoj razini su podijeljeni u dvije skupine. Prvu skupinu čini šest moderatora koji su odgovorni za organizacijske aspekte stranke, dok ostalih dvanaest moderatora brine za razvoj stranačke politike. Uz njih, regionalni moderatori povezuju nacionalne parlamentarne zastupnike i zastupnike u Europskom parlamentu s članovima i regionalnim vijećnicima. Na taj način se ostvaruje povezanost organizacijskih struktura Pokreta pet zvijezda (Vittori, 2021: 42; Deseriis i Vittori, 2019: 5700).

U novačenju novih članova, obje stranke imaju sličan pristup s malim ograničenjima za učlanjivanje. U slučaju Pokreta pet zvijezda potencijalni članovi trebaju ispuniti internetski obrazac te učitati kopiju svog identifikacijskog dokumenta, ali moraju biti talijanski državljani, dok je u Podemosu gotovo identična procedura, s dodatkom da pripadnost drugoj stranci nije zabranjena, a osim domicilnog stanovništva, članovi stranke mogu biti i stranci. Podemos je pokrenuo aplikaciju *Plaza Podemos* koja povezuje članove i koja im pruža priliku da izaberu određena pitanja za raspravu, glasuju i izražavaju svoje preferencije. Na *Rousseau* platformi Pokreta pet zvijezda potvrđuje se status novih članova, međutim ta platforma ima alate koji koče deliberativno donošenje odluka. Na primjer, skupštine članova se sazivaju najmanje jednom godišnje na fizičkoj lokaciji ili *online* putem platforme, no statutom nije utvrđeno funkcioniranje *online* provođenja skupštine s obzirom da platforma *Rousseau* ne sadrži forume ili aplikacije za razmjenu trenutnih poruka. Iz svega toga najviše profitira vodstvo stranke koje ima podatke o svim članovima te onda predsjednik stranke može sazvati skupštinu kada smatra to potrebnim, kao što pomoću platforme potvrđuje popis kandidata prije izbora (Vittori, 2021: 41; Lisi, 2019: 253; Deseriis i Vittori, 2019: 5700, 5703).

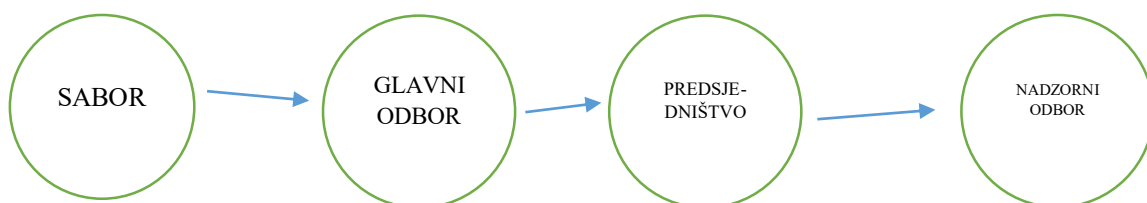
Zaključno, *Participa* i *Rousseau* pokrenuti su s dva cilja: lakše učlanjenje i doprinos registriranih članova stranačkom funkcioniranju. Time je središnji ured dobio izrazito moćan instrument, a to je baza podataka putem koje se može obraćati svim članovima odjednom. S druge strane, prijedlozi članova na obje platforme trebaju proći niz proceduralnih prepreka kako

bi se njihov prijedlog prihvatio. Prijedlozi korisnika *Participe* moraju skupiti podršku 10 posto podrške na platformi prije nego li se stave na glasovanje. U slučaju platforme *Rousseau*, da bi prijedlog došao na glasovanje, mora se natjecati s desecima drugih prijedloga u sesijama glasovanja. S druge strane, prijedlozi koje uputi središnji ured ne moraju prijeći nikakav prag potpore. *Participa* nudi manje funkcija članovima za razliku od *Rousseaua*. Kao što je već spomenuto, prijedlozi građana se prikupljaju kroz *Plazu Podemos* koja je dio *Participe* te u njoj članovi mogu podnositi prijedloge inicijativa i raspravljati o pitanjima od općeg interesa, ali moraju pridobiti prag od 10 posto podrške drugih članova (Deseriis i Vittori, 2019: 5702-5703).

STRANAČKA ORGANIZACIJA MOSTA KAO NOVE POLITIČKE STRANKE

U posljednjem dijelu ovog rada naglasak će biti na stranačkoj organizaciji stranke Most te će se usporediti njena stranačka organizacija s prethodno opisanim stranačkim organizacijama novih stranaka u Europi. Kao što je navedeno u uvodu, teza rada koja će se testirati u ovom poglavlju je da je Most usvojio inovacije u svojoj stranačkoj organizaciji te da su te inovacije utjecale u konačnici na rejting stranke kao dugogodišnje treće opcije u Hrvatskoj. Analiza stranke Most temelji se na pregledu Statuta stranke iz 2017. (Most 2017a) i 2020. godine (Most, 2020), na stranačkom Pravilniku o postupku provođenju izbora (Most, 2017b), kao i na provedenom polustrukturiranom intervjuu s jednim od tajnika stranke (Leech, 2011: 1338).

Slika 1: Prikaz strukture stranačkih tijela stranke Most

Izvor: Autor na temelju (Most 2017a)

Službeno ime stranke od njenog osnutka do 2020. godine bilo je Most nezavisnih lista, koje je obuhvaćalo političku stranku Most nezavisnih lista i nadstranačku platformu koja okuplja nezavisne liste i pojedince koji prihvaćaju i djeluju u skladu s Mostovim političkim ciljevima. Najviše političko tijelo stranke je Sabor, čije sjednice se održavaju jednom u četiri godine. Na njemu se odlučuje ovisno o tome koliko stranka ima članova. Naime, ako stranka ima manje od 500 članova, tada svi članovi čine Sabor, a ukoliko stranka ima više od 500 članova, tada Sabor čine županijski izaslanici iz svih krajeva Hrvatske u kojima Most djeluje (Most, 2017a). Županijski izaslanici su članovi Mosta koje predlažu lokalni i regionalni povjerenici stranke, a

potvrđuje ih Predsjedništvo stranke. Zahtjev za sazivanjem sjednice Sabora može zatražiti najmanje jedna trećina svih članova i to pisanim zahtjevom upućenim Predsjedništvu stranke. Najvažnije ovlasti Sabora su da donosi Statut i Program stranke, usvaja i donosi stranačke pravilnike, utvrđuje temeljne smjernice politike stranke te raspravlja o izvješćima Predsjedništva (Most, 2017a).

Na Saboru stranke provodi se izbor predsjednika stranke i članova središnjih tijela stranke. Predsjednik stranke bira se većinom glasova ukupnog broja svih birača, a ukoliko taj uvjet na izborima nije ispunjen, u drugi krug ulaze dva kandidata s najvišim brojem glasova te je tada za izbor potrebna većina glasova članova koji su pristupili izborima. Za ostala središnja tijela stranke potrebna je obična većina. Najviše operativno tijelo stranke između saziva Sabora je Glavni odbor kojeg čine 35 članova. Predsjednik Glavnog odbora je predsjednik stranke, a organizacijski tajnik stranke je ujedno i tajnik Glavnog odbora. Osim njih, sastav Glavnog odbora čine još svi članovi Predsjedništva, devetorica članova izabrana na unutarstranačkim izborima te 21 županijski koordinator. Ovlasti Glavnog odbora su da skrbi o provedbi odluka Sabora, priprema prijedlog Statuta i Programa stranke na prijedlog Predsjedništva te ga predaje Saboru na glasovanje, donosi odluku o izbornim koalicijama i suradnji s drugim strankama, donosi odluku o predsjedničkom kandidatu također na prijedlog Predsjedništva i uz pomoć stručnih tijela raspravlja o svim pitanjima koja su povezana s djelatnošću stranke te o tome zauzima stajališta (Most, 2017a). Navedena stručna tijela su savjeti stručnjaka iz različitih područja koji imaju savjetodavnu ulogu, na primjer kada je u pitanju tema vezana uz zdravstvo, u savjetu sudjeluju liječnici i medicinske sestre (intervju).

Iduće tijelo u hijerarhiji jest Predsjedništvo koje ima pet članova, a to su predsjednik stranke, dva potpredsjednika te politički i organizacijski tajnik. Ovlasti Predsjedništva između ostalog su da saziva stranački Sabor, odlučuje o primanju i isključenju članova, predlaže Glavnom odboru odluku o koalicijama te suradnjama s drugim političkim strankama i akterima te predlaže Glavnom odboru kandidacijske liste Mosta na lokalnim i parlamentarnim izborima, kao i kandidata za predsjednika države. Sjednice Predsjedništva održavaju se najmanje jednom mjesečno, a odluke se donose na temelju natpolovične većine prisutnih. Posljednje tijelo u stranačkom ustrojstvu je Nadzorni odbor Mosta koji ima pet članova. Zadaće Nadzornog odbora su praćenje financijskog poslovanja stranke, kao i pravnih okvira djelovanja, nadziranje provedbe Statuta, zaprimanje pritužbi o kršenju Statuta i narušavanju ugleda stranke te donošenje prijedloga o isključenju iz stranke. Nadzorni odbor donosi svoje odluke natpolovičnom većinom (Most, 2017a).

Predsjednik stranke potpisuje akte Sabora, Glavnog odbora i Predsjedništva, brine o poštivanju i provedbi odluka koje su donijela središnja tijela stranke, saziva i vodi sjednice Predsjedništva i Glavnog odbora, imenuje organizacijskog tajnika te saziva i vodi sjednice suradničkih tijela Nacionalnog vijeća² i Izvršnog odbora Nacionalnog vijeća. Predsjedniku pomažu dva potpredsjednika koje biraju svi članovi stranke, a oni osim pomoći predsjedniku, u radu pomažu i koordiniraju druga tijela stranke te osnivaju niže ustrojstvene jedinice. U konačnici, Most je imao dva tajnika do 2020. godine, a to su bili politički i organizacijski tajnik. Političkog tajnika biraju svi članovi Mosta, a on se brine o političkom djelovanju stranke na svim razinama te sudjeluje u pregovorima o koalicijskim sporazumima. S druge strane, organizacijskog tajnika imenuje predsjednik stranke te se brine o koordinaciji središnjice stranke sa svim lokalnim ograncima. Također brine o ljudskim potencijalima stranke, koordinira savjete koje stranka organizira i nadzire rad regionalnih ureda³ (Most, 2017a).

Kada je riječ o teritorijalnom ustroju Mosta, on se preklapa s ustrojem lokalnih i regionalnih jedinica samouprave Republike Hrvatske te ga čine županijske, gradske i općinske koordinacije. Županijske koordinacije se osnivaju na područjima županija, a čine ju sve gradske i općinske koordinacije s područja županije. Sve županijske, gradske i općinske koordinacije imaju skupštinu, koordinatora i koordinacijski tim. Koordinacije osniva i raspušta Predsjedništvo stranke, a uloga im je da raspravljaju o svim problemima u svojim sredinama te da o njima savjetuju Predsjedništvo stranke. Isto tako, lokalni ogranci provode stranačke politike te upute središnjih tijela stranke koje im zadaju smjernice. Jako bitna funkcija im je da Predsjedništvu stranke predlažu kandidata za izbore na lokalnoj i regionalnoj razini (Most, 2017a; intervju).

Na Saboru 2020. godine došlo je do određenih promjena u stranci Most, kako na organizacijskoj razini, tako i na ideološkoj. Na ideološkoj razini, Most se isprofilirao kao stranka desnog političkog spektra, a na organizacijskoj razini, uvedene su neke preinake. Naime, u organizacijsku strukturu dodan je Klub mladih Mosta koji prati događanja vezana za politike mladih u Hrvatskoj i koji kreira prijedloge za rješenje problema mladih, a izmijenjen je i sastav stranačkog Sabora. Naime, ukoliko stranka ima više od 500 članova, Sabor čine članovi svih

---

² Nacionalno vijeće predstavlja zajedničko tijelo u kojem Most može sudjelovati zajedno s drugim političkim strankama, nezavisnim listama, udrugama, građanskim političkim inicijativama i ostalim sličnim subjektima (Most, 2017a)

³ Člankom 39. Statuta Mosta iz 2017. godine predviđena je mogućnost osnivanja regionalnih ureda koji mogu nastati odlukom Predsjedništva, a koji bi obavljali administrativne, stručne i tehničke poslove svih koordinacija, kao i članova stranke u gradskim i županijskim vijećima (Most, 2017a).

središnjih tijela stranke te izabrani županijski, gradski i općinski koordinatori, čime se proširio sastav Sabora. Novitet koji je stranka uvela u članku 15. Statuta, zbog iskustva pandemijske krize, je mogućnost održavanja stranačkog Sabora putem videokonferencije. Uvjet za održavanje videokonferencije je mogućnost ugroze zdravlja ljudi. Osim toga, videokonferencija Sabora Mosta se može sazvati također na zahtjev 2/3 članova Glavnog odbora (Most, 2020).

Isto tako, Predsjednik stranke se od 2020. godine bira isključivo običnom većinom onih koji su pristupili glasovanju. Do promjene je došlo i u sastavu Glavnog odbora u kojem je broj članova s 35 povećan na 55. Također je došlo i do povećanja broja članova Predsjedništva u koje sada ulazi i tajnik za mlade kojeg izabiru članovi Kluba mladih, četiri izabrana člana Mosta te međunarodni tajnik, čija je funkcija koordinacija stranke s brojnom dijasporom. Zanimljivo je da je promjenom Statuta u oba ova tijela uvedena mogućnost da se dvotrećinskom većinom članova ovih tijela mogu kooptirati članovi koji svojim radom, javnim nastupima i stručnosti doprinose političkom djelovanju stranke, što potvrđuje i intervjuirani sugovornik iz Mosta koji je potvrdio da stranka teži kvaliteti, a ne kvantiteti članstva (Most, 2020; intervju).

Iako se zbog svoje teritorijalne mreže franšiznih ogranaka može pretpostaviti da je Most primjer stratarhijske stranke, na temelju ove analize očito je da to ipak nije slučaj, već je više riječ o hijerarhijskoj organizaciji. Naime, stranka ima dvije vrste lokalnih ogranaka. Prva vrsta su županijske, gradske i općinske koordinacije koje izravno sudjeluju u radu stranke putem povjerenika koji djeluju kao članovi Glavnog odbora središnjeg tijela stranke. Svi izabrani županijski koordinatori čine, uz regionalnog koordinatora, i regionalnu organizaciju. Regionalnog koordinatora imenuje Predsjednik Mosta, a uz suglasnost organizacijskog tajnika Mosta, regionalni koordinator može biti ovlašten za razgovore s političkim predstavnicima u regiji za koju je imenovan koordinatorom (Most, 2020).

Druga vrsta lokalnih ogranaka su franšizni ogranci čiji članovi mogu, ali i ne moraju biti članovi Mosta. Iako je to jedna od temeljnih pretpostavki razvoja stratarhijske organizacije, odnosno da osobe koje nisu članovi Mosta, preko liste stranke Most uđu u lokalna vijeća i skupštine te tamo autonomnije djeluju jer nisu članovi stranke, Stranka je promjenom Statuta 2020. godine i nadopunjavanjem članka 37. njihovo djelovanje znatno ograničila. Unatoč prividnoj autonomiji koju takve franšizne organizacije Mosta imaju, novine u statutu iz 2020. godine omogućuju središnjici stranke da kontrolira franšizne organizacije i njihovo lokalno djelovanje (Most, 2020, intervju).

Prema novim izmjenama članka 37. Statuta Mosta iz 2020. godine osobe koje su izabrane u predstavničkim tijelima u jedinicama lokalne i regionalne samouprave na listama Mosta dužne su ispunjavati zadane uvjete ili u suprotnom moraju mandat staviti u status mirovanja ili dati ostavku. Spomenuti zadani uvjeti nalažu da osobe u predstavničkim tijelima koje su osvojile mandatno mjesto preko liste Mosta moraju redovito obavještavati stranku o svojem političkom djelovanju te surađivati sa središnjim uredom Mosta. Isto tako, osobe izabrane u predstavničkim tijelima na lokalnoj i regionalnoj razini, u čijem područnom djelovanju nije uspostavljena koordinacija, dužne su odazvati se na svaki poziv nadležnog koordinatora ili povjerenika, organizacijskog tajnika i Predsjednika stranke. Od ostalih dužnosti, osobe izabrane preko lista Mosta, obvezne su uz sve to aktivno sudjelovati i raspravljati u tijelima u koje su izabrane te svoje djelovanje prilagoditi Statutu i Etičkom kodeksu Mosta (Most, 2020).

Istim člankom utvrđene su odgovornosti i zadaće koordinatora i povjerenika u usklađivanju djelovanja svih franšiznih ogranaka Mosta. Statut nalaže da županijski koordinatori u područjima na kojima je uspostavljena koordinacija u pojedinim lokalnim i regionalnim područjima i povjerenici koji su imenovani za neko područje na kojem koordinacija nije uspostavljena, u roku od 60 dana nakon održavanja lokalnih izbora, uspostave sve potrebne radnje kako bi se omogućila koordinacija. Takva koordinacija treba obuhvatiti sve osobe koje su izabrane na listama Mosta, a oni bi kroz takav odnos ostvarivali suradnju i izmjenjivali iskustva u lokalnom političkom djelovanju (Most, 2020). Time se zapravo opovrgava autonomija koju mogu imati franšizni ogranci stranke Most, jer je prema svim navedenim uvjetima očito da središnjica stranke i Predsjedništvo sve kontroliraju i odlučuju.

Iako je u Statutu gotovo pa zanemarena uloga stranke na javnom položaju, ona je u Mostu dosta aktualna s obzirom da Most od natjecanja na prvim parlamentarnim izborima 2015. godine okuplja nezavisne liste i kandidate koji po ulasku u Hrvatski sabor čine Klub zastupnika Mosta. U svim dosadašnjim sazivima Hrvatskog sabora u kojima je sudjelovao Most, uvijek su njegov klub zastupnika činili i saborski zastupnici koji su ušli preko liste stranke Most, ali nisu bili članovi Mosta. Stranka na javnom položaju također ima autonomiju, jer su u nekoliko slučajeva, a tu su uključena i ideološka pitanja, članovi kluba zastupnika Mosta u Hrvatskom saboru glasovali različito jedni od drugih. Međutim, od preuzimanja jasnije ideološke proliferacije, u desetom sazivu Hrvatskog sabora, klub zastupnika Mosta je koherentan. Članovi Kluba koji nisu članovi stranke ne miješaju se u rad izvanparlamentarne stranke. Prema riječima sugovornika iz intervjua, njihova funkcija je više savjetodavna, jer takvi zastupnici, promatrajući rad stranke sa strane, mogu dati povratne informacije. Dakle, u organizacijskoj

strukturi Mosta, središnjica stranke ima dominantnu ulogu, a stranka na javnoj dužnosti i stranka na terenu imaju jako nisku razinu autonomije (intervju; Sabor.hr).

Iako se, primarno zbog većeg korištenja interneta i digitalnih alata, ponovno vratio trend povećanja broja članova zbog lakše procedure učlanjenja, Most ipak ne prati taj trend. Naime, postoje dvije vrste članstva po čemu se Most razlikuje od drugih analiziranih novih stranaka. Prvo, članovi Mosta mogu biti samo državljani Republike Hrvatske, što je slično kriteriju koji ima i Pokret pet zvijezda za svoje članstvo. Svi oni koji se žele učlaniti u Most u početku dobivaju status pridruženog člana, a pri učlanjenju se odgovara i na pitanje na čiju preporuku novi član želi pristupiti stranci. Taj status traje godinu dana, te ukoliko pridruženi član svojim trudom i zalaganjem zadovolji stranačke kriterije, županijski i gradski ili općinski koordinatori dostavljaju pisano izvješće o radu pridruženog člana, a u konačnici o njegovom prijelazu u punopravno članstvo odlučuje Predsjedništvo stranke. S druge stranke, iako je otežano pristupanje novom članstvu, članovi stranke uživaju mogućnost elektroničkog glasovanja za sve funkcije koje biraju članovi (Most, 2017a; Most, 2017b; Most, 2020).

Most je promjenom Statuta 2020. godine dodatno proširio postupak pokretanja isključenja članova iz stranke i alate poput izricanja opomena i privremenog oduzimanja prava na obnašanje dužnosti. Dvije su vrste stegovnih postupaka, redovni i žurni. Na pokretanje redovnog stegovnog postupka imaju pravo svi članovi i sva tijela Mosta. U tom slučaju, stegovni postupak protiv člana provodi županijska koordinacija Mosta prema njegovom mjestu prebivališta. Član Mosta ima pravo pokrenuti žalbu na odluku, a o žalbi odlučuje Nadzorni odbor. Iznimke u kojima ne sudjeluju županijske koordinacije su kada na nekom području nije osnovana koordinacija, ako se stegovni postupak vodi protiv cijele županijske koordinacije ili ako Predsjedništvo Mosta predlaže pokretanje žurnog stegovnog postupka. Žurni stegovni postupak, s druge strane, ima pravo predložiti Predsjedništvo Mosta ukoliko smatraju da član nanosi stranci veću štetu svojim djelovanjem. U takvim slučajevima, Nadzorni odbor se sastaje u roku 24 sata i donosi odluku o pokretanju rasprave pred nadležnim vijećem, a koja se provodi u roku od osam dana. Odluka tog vijeća je konačna i na nju nije moguće uložiti žalbu (Most, 2020).

Pogodnost i inovacija koju uživaju članovi Mosta je elektroničko glasovanje koje se provodi putem elektroničkog obrasca kojem se pristupa pomoću aplikacije. Pri pristupanju glasovanju putem aplikacije, članovi koji imaju pravo glasovanja moraju potvrditi svoj identitet pomoću članske iskaznice, uz autorizaciju PIN-a. Elektroničkom glasovanju mogu pristupiti samo punopravni članovi Mosta. Za nadzor rada i pristupanja aplikaciji zadužen je Birački odbor.

Tijekom postupka glasovanja, glasači imaju pravo pristupa svim kandidacijskim listama za svaku dužnost za koju se provode izbori. Isto tako, glasačima je omogućeno da za svaku funkciju za koju se provode izbori mogu odabrati jednog ili više kandidata. Na samom kraju izbornog procesa, podacima mogu pristupiti isključivo članovi Izbornog povjerenstva, koje imenuje Predsjedništvo stranke. Osim toga, Izorno povjerenstvo zaduženo je i za cjelokupnu pripremu i provođenje izbornog procesa, što obuhvaća pripremu obrasca za prijavu kandidatura, zaprimanje kandidatura i izradu elektroničkih glasačkih obrazaca (Most, 2017b).

Prema Pravilniku o postupku provođenja izbora, pravo na predlaganje kandidata za unutarstranačke izbore imaju Predsjedništvo stranke, teritorijalne ustrojstvene jedinice ili najmanje 20 posto ukupnog broja članova. Postoje tri vrste prijave kandidacijskih lista, odnosno tri vrste obrasca. Prva vrsta je obrazac K1 koji se odnosi na kandidature koje je predložilo Predsjedništvo stranke ili niža ustrojstvena jedinica. Druga vrsta obrasca je K2 koji se odnosi na kandidature koje je predložila grupa članova, a koji kao prilog mora sadržavati popis članova koji podržavaju kandidata za određenu funkciju. Posljednja vrsta kandidacijskog obrasca je K3 koji se odnosi na kandidature koje podnosi sam kandidat koji se natječe za određenu funkciju. U slučaju obrazaca K1 i K2, pri dostavljanju kandidature Izbornom povjerenstvu, potrebno je dostaviti i obrazac K3 kojim kandidat daje osobni pisani pristanak da bude kandidat na unutarstranačkim izborima (Most, 2017b).

Nakon svega navedenog, u ovom dijelu slijedi prikaz sličnosti stranačke organizacije Mosta s drugim novim strankama. Prvo je vrijedno napomenuti da je u pogledu stranačke organizacije, njenog nastajanja i razvitka, stranka Most dosta pratila praksu razvoja stranačke organizacije u Južnoj i Srednjoj Europi. Naime, to se očituje po tome što središnji ured stranke dominira u stranačkoj organizaciji ispred stranke na javnom položaju i stranke na terenu. Prema Statutu stranke, Predsjedništvo je to koje donosi najčešće smjernice za rad stranke te ono predlaže najvažnije odluke koje kasnije izglasavaju Glavni odbor i Sabor. U tablici 1 se također vidi da je to odlika i drugih novih stranaka u Europi, odnosno Pokreta pet zvijezda i Podemos. Isto tako, nositelji visokih javnih dužnosti su ujedno i članovi najviših tijela stranke. Primjerice, Božo Petrov dok je obnašao dužnost predsjednika Hrvatskog sabora je istovremeno bio predsjednik stranke i član Predsjedništva Mosta (Sabor.hr; van Biezen, 2003).

Tablica 2: Usporedba inovacija u stranačkoj organizaciji između novih stranaka u Europi i Mosta

	Nove stranke	Most
Učlanjenje	jednostavno	ograničeno
Geografska prisutnost ureda	mala	standardna
Broj zaposlenih	nizak	nizak
Oslanjanje na članove	supervolonteri	supervolonteri
Internetske platforme	da	ne
Neformalne stranačke organizacije	da	ne
Glasovanje	elektroničko	elektroničko

Izvor: Autor na temelju Gerbaudo, 2019; Most, 2020

U tablici 2 prikazane su najvažnije odrednice koje se tiču inovacija u stranačkoj organizaciji novih stranaka koje su analizirane u ovom radu, kao i usporedba s Mostovom stranačkom organizacijom. Počevši od učlanjenja novih članova u stranku, očito je da Most ne prati praksu novih stranaka. Naime, nove stranke nastojeći privući što je moguće više novih članova postavljaju jako male uvjete za učlanjenje. Većinom se novi članovi pridružuju stranci ispunjavanjem jednostavnih *online* obrazaca. Praksa pokazuje da neke stranke, kao npr. Podemos, dopuštaju da im se pridružuju osobe koje su članovi i neke druge stranke, dok Pokret pet zvijezda za uvjet stavlja da novi član mora biti talijanski državljanin. S druge strane, Most ne prati jednostavnu praksu učlanjenja. Iako novi članovi također ispunjavaju obrazac na njihovoj internetskoj stranici, taj obrazac sadrži i pitanje preporuke, čime se otežava pristupanje novih članova stranci, a članovi pri učlanjenju dobivaju status pridruženog člana, bez mogućnosti glasovanja na unutarstranačkim izborima sve dok im se status ne promijeni u status punopravnog člana (Gerbaudo, 2019; 74; Deseriis i Vittori, 2019: 5703; Most, 2023a; intervju).

Kao posljedica sve većeg oslanjanja na rad preko interneta, nove stranke sve manje koriste klasične urede za svoj rad. Njihova službena sjedišta su praktički nevidljiva, a stranački uredi su često na mjestima gdje nema službenih oznaka vidljivosti. Time nove stranke fizičku infrastrukturu zamjenjuju virtualnom infrastrukturom. Most ne prati tu praksu novih stranaka već su lokacije Mosta vidljive i jasno naznačene. Ipak, Most u određenoj mjeri prati broj smanjivanja broja zaposlenih u središnjem uredu, što je jedna od karakteristika i novih stranaka. Prema podacima Državnog ureda za reviziju, stranka Most je koncem 2021. godine imala 14 zaposlenih osoba (Državni ured za reviziju, 2022; Gerbaudo, 2019: 93,97).

Most se kao i druge nove stranke dijelom oslanja na volontere i njihov doprinos stranačkim aktivnostima. Tijekom organizacije i provođenja skupljanja potpisa za dvije referendumske inicijative „Odlučimo zajedno“ i „Dosta je stožerokracije“, 49 500 volontera dalo je svoj doprinos. Stranka je koordinirala akcijom prikupljanja potpisa na nacionalnoj razini, a glavni koordinator bio je Marin Miletić. Svaka koordinacijska razina imala je svoju istaknutu figuru, a volonteri su se prijavljivali preko maila, čime se Most iskazao kao stranka koja se itekako može osloniti na rad i pomoć volontera, a kako navodi sugovornik, mnogi su se nakon te akcije prikupljanja potpisa za dvije referendumske inicijative, odlučili priključiti Mostu te ispuniti obrazac za priključenje stranci (intervju).

Kada je riječ o korištenju stranačkih internetskih platformi, Most najbliže tome ima aplikaciju preko koje punopravni članovi elektronički glasuju na unutarstranačkim izborima. Stranka nije uvela digitalne alate i platforme, kao što su to napravili Podemos i Pokret pet zvijezda, ali uvelike koristi pogodnosti društvenih mreža za dijeljenje svojeg sadržaja, kao što je Facebook te je na svojoj internetskoj stranici i na YouTube kanalu stranke pokrenut kanal na kojem se objavljuju videozapisi o radu stranke i saborskih zastupnika. Za razliku od Podemosa koji je uveo novu aplikaciju u platformi *Agora exterior*, koja okuplja sve članove i simpatizere stranke koji žive van Španjolske te se preko nje jednom u tri mjeseca odvijaju *online* sastanci, Most nije pratio takvu praksu, već je uveo funkciju međunarodnog tajnika koji koordinira vezom stranke s članstvom u dijaspori (Most, 2017b; Most, 2020; Most, 2023b; Lisi, 2019: 253).

Osim korištenja internetskih platformi, nove stranke u Europi osnivaju svoje oblike stranke na terenu koji su drugačiji od stranaka na terenu tradicionalnih stranaka. Lokalni ogranci imaju organizaciju neformalnih grupa, koje se zasnivaju na aktivizmu, neformalnosti i velikoj fluktuaciji u sudjelovanju. To se prije svega odnosi na Podemosove krugove, *Meetup*-ove Pokreta pet zvijezda i grupe podrške (fr. *groupes d'appui*) Nepokorne Francuske. Karakteristika djelovanja tih neformalnih grupa je provođenje već donesenih odluka na razini središnjice, ograničavajući svoj rad na lokalno djelovanje. Na primjeru grupa podrške može se uvidjeti priroda njihova djelovanja. Naime, svaki član može stvoriti ili se pridružiti nekoj od grupa podrške, ali pritom mora poštovati pravila stranke. Obilježje te grupe je da se usmjerava na određena pitanja, kao što su ekološki problemi i drugi akcijski pokreti. Grupe podrške sastoje se od dva do petnaest članova kako bi svaki član dobio prostor za djelovanje. Odluke u tim malim grupama podrške donose se na temelju konsenzusa kako bi se potaknuo individualizam kod članova. Članovi određenu autonomiju stječu time da mogu, pri odabiru grupe, odlučiti u kojim akcijama će sudjelovati. S druge strane, potencijalna sličnost stranke Most s ovakvim

oblikom organizacije može se povući s njezinim franšiznim ograncima, ali razina kontrole članova franšiznih ogranaka ipak dosta smanjuje razinu autonomnosti (Gerbaudo, 2019: 98-99; Most, 2020).

Na samom kraju, s obzirom da se u znanstvenoj literaturi malo obrađuje tema stranačke organizacije hrvatskih političkih stranaka, u ovom odlomku riječ će biti o usporedbi stranačke organizacije Mosta sa stranačkim organizacijama i unutarstranačkim demokracijama drugih hrvatskih političkih stranaka koje su osnovane u smiraj i za vrijeme prvih demokratskih izbora u Republici Hrvatskoj, kao i nakon osamostaljenja. Riječ je o Hrvatskoj demokratskoj zajednici (HDZ), Socijaldemokratskoj partiji (SDP), Hrvatskoj seljačkoj stranci (HSS), Hrvatskoj narodnoj stranci (HNS), Istarskom demokratskom saboru (IDS), Hrvatskoj socijalno-liberalnoj stranci (HSLs) i Hrvatskoj stranci prava (HSP), čiju je stranačku organizaciju i unutarstranačku demokraciju analizirao Goran Čular (2004). Sličnost navedenih stranaka sa strankom Most jest što su i sve one, u vrijeme tadašnje analize, bile stare između 10 i 15 godina, kao što je Most danas. Stoga vrijedi komparirati razvoj stranačke organizacije i prirodu razvoja hrvatskih stranaka tada i u današnje vrijeme (tablica 3), kako bi se dao širi kontekst ovom radu.

Tablica 3: Temeljne organizacijske sličnosti i razlike između starijih hrvatskih političkih stranaka i Mosta.

	Stare stranke	Most
Organizacija	hijerarhijska	hijerarhijska
Najdominantnije tijelo	Predsjedništvo	Predsjedništvo
Uloga članstva u donošenju odluka	vrlo ograničeno	vrlo ograničeno
Izbor stranačkih tijela	Posredan	neposredan, elektronički
Preklapanje stranke na javnom položaju i središnjice stranke	značajno	djelomično

Izvor: Autor na temelju Čular, 2004; Most, 2017a; Most, 2020

Kod Mosta, kao i kod stranaka analiziranih 2004. godine dominira hijerarhijska organizacija s Predsjedništvom kao najdominantnijim tijelom u cjelokupnoj stranačkoj organizaciji. To najveće izvršno tijelo stranke se u slučaju SDP-a naziva Izvršni odbor, a u slučaju HSLs-a Malo vijeće. Pošto predsjedništvo u svakoj stranci donosi najvažnije odluke za cijelu stranku, sama uloga članstva u tom procesu je dosta ograničena. Most je prvim Statutom iz 2012. godine imao utvrđeno pravo svojih članova da kroz ustrojstvene jedinice u kojima djeluju odlučuju o svim

pitanjima iz svog djelokruga, ali je promjenom Statuta 2017. godine to pravo ograničeno na raspravljanje i savjetovanje Predsjedništva stranke o problemima iz svog djelokruga (Čular, 2004: 33-34; Čelap i Nikić Čakar, 2017: 97).

Ono po čemu se Most razlikuje od starijih hrvatskih stranaka jest područje izbora i određena autonomija stranke na javnom položaju. Naime, Most je u svoju organizacijsku strukturu uveo već spomenuto elektroničko glasovanje, pomoću kojeg članovi neposredno sudjeluju u izboru središnjih tijela stranke, dok su se u slučaju starijih stranaka izbori provodili posredno. Most se od starijih stranaka razlikuje i po razini preklapanja stranke na javnom položaju i središnjice stranke. Iako postoji određeni broj parlamentarnih zastupnika koji obnašaju dužnosti i u središnjem uredu Mosta, ipak odmak od takve prakse čine nezavisni zastupnici koji u Hrvatski sabor uđu preko liste Mosta, a takvih zastupnika je bilo u svim dosadašnjim sazivima Sabora u kojima je Most sudjelovao. Ipak, ako se pogleda odnos moći između stranke na javnom položaju i središnjice stranke, dominacija je u rukama potonje. Naime, obilježje hrvatskih stranaka je dominacija izvanparlamentarne nad parlamentarnom strankom i to zbog više razloga. Stranački statuti propisuju dominaciju središnjeg ureda stranaka kroz izradu statuta, mogućnost koalicijskih pregovora, a središnjice stranaka također odlučuju i o alokaciji financijskih sredstava (Čular, 2004: 31-34; Most, 2020, Sabor.hr).

ZAKLJUČAK

U ovom radu prikazale su se osnovne karakteristike stranačke organizacije te su se one nadopunile inovacijama koje su uvele nove stranke u svojim stranačkim organizacijama. Stranačke organizacije podrazumijevaju općenito formalnu strukturu i odnose unutar stranke. Formalna struktura i odnosi se mogu promatrati kroz odnos tri lica stranke: stranke na javnom položaju, središnjice stranke te stranke na terenu. Analiza ovog diplomskog rada je pokazala da u stranci Most dominira središnjica stranke u stranačkoj strukturi u čijim tijelima se donose najvažnije odrednice stranke, ali i da postoji određena razina autonomije stranke na javnom položaju. Most nije pratio razvoj stranke na terenu kao što su to činile nove stranke. Unatoč osnivanju franšiznih ogranaka, autonomija stranke na terenu je jako mala, a članovi i osobe koje su izabrane u lokalna i regionalna vijeća su pod utjecajem središnjeg ureda, za razliku od kanadskih stranaka koje je analizirao (Carty, 2004) u kojima postoji određena doza autonomije. Članovi Mosta nemaju niti razinu autonomije koju imaju članovi neformalnih organizacija u Podemosu ili Pokretu pet zvijezda, tako da se organizacijska struktura može okarakterizirati kao hijerarhijska.

Od svih inovacija koje su uvele nove stranke u Europi, a posebice analizirane stranke Podemos i Pokret pet zvijezda, Most je u svoju stranačku organizaciju implementirao njih tek nekoliko. Tu se prije svega ističe elektroničko glasovanje za stranačka tijela, učlanjenje u stranku putem jednostavnog *online* obrasca te oslanjanje na rad volontera, što se posebno iskazalo tijekom prikupljanja potpisa za dvije referendumske inicijative „Odlučimo zajedno“ i „Dosta je stožerokracije“. Sve ostale karakteristike više podsjećaju na organizaciju starijih hrvatskih stranaka, počevši od dominacije Predsjedništva u stranačkoj organizaciji pa do slabog utjecaja članova na donošenje odluka.

Na temelju svega navedenog, rezultati pokazuju da Most kao nova stranka nije usvojila broj inovacija u svojoj organizaciji kao što su to učinile stranke Podemos i Pokret pet zvijezda te se početna teza u kojoj se tvrdilo da je Most usvojio inovacije u svojoj stranačkoj organizaciji opovrgnula. Stranka Most je tako svojom stranačkom organizacijom dosta slična strankama koje su nastale 1990-ih u novonastalim europskim demokracijama i u Hrvatskoj. Iako se kroz svakodnevni rad oslanja na korištenje društvenih mreža, stranka Most još nije razvila alate kojima bi povećala razinu uključenost članstva u procese odlučivanja, makar i uz visoke pragove, kako je to postavio Pokret pet zvijezda. Uz to, razlika od Podemosa i Pokreta pet zvijezda je ta što Most ne teži masovnom članstvu, kao što je to bio slučaj s masovnim strankama u 20. stoljeću, već za članstvo postoje brojna ograničenja.

Ovaj rad doprinio je analizi stranačke organizacije nove stranke na prostoru Jugoistočne Europe. Za daljnja istraživanja i jasniju sliku o uklapanju stranke Most u inovacijske trendove novih stranaka, korisno bi bilo napraviti komparativnu analizu više novih stranaka u Hrvatskoj kroz 30 godina neovisnosti, neovisno o ideološkom spektru, kao i novih stranaka koje su nastojale postati najboljim „trećim opcijama“ i usporediti ih s dvije najjače hrvatske političke stranke, Hrvatskom demokratskom zajednicom i Socijaldemokratskom partijom. Tu se primarno misli na stranku Možemo i na stranku Domovinski pokret koje su u desetom sazivu Hrvatskog sabora osvojile sedam, odnosno šesnaest mandata, a koje su osnovane nakon Mosta.

POPIS LITERATURE

- Bolleyer, N. (2012). New party organization in Western Europe: Of party hierarchies, stratarchies and federations. *Party Politics*, 18(3), 315-336.
- Bolleyer, N. (2013). *New parties in old party systems: Persistence and decline in seventeen democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Brajdíć Vuković, M. i dr. (2021). *Kvalitativna studija slučaja: od ideje do realizacije*. Sveučilište u Rijeci: Filozofski fakultet.
- Carty, R. K. (2004). Parties as franchise systems: The stratarchical organizational imperative. *Party politics*, 10(1), 5-24.
- Carty, R. K. (2013). Are political parties meant to be internally democratic?. U: Cross, W. P. i Katz, R. S. (ur.) *The challenges of intra-party democracy*. Oxford: Oxford University Press, 11-26.
- Cross, W.P. (2013). Party leadership selection and intra-party democracy. U: Cross, W. P. i Katz, R. S. (ur.) *The challenges of intra-party democracy*. Oxford: Oxford University Press, 100-115.
- Čular, G. (2004). Organisational Development of Parties and Internal Party Democracy in Croatia. *Politička misao*, 41 (5), 28-51.
- Ćelap, K. i Nikić Čakar, D. (2017). Unutarstranačka demokracija u Hrvatskoj: (ne)moć običnih članova u procesu stvaranja stranačkih politika. *Politička misao*, 54 (3), 80-107.
- Deseriis, M. i Vittori, D. (2019). The impact of online participation platforms on the internal democracy of two Southern European parties: Podemos and the Five star movement. *International Journal of Communication*, 13, 5696-5714.
- Duverger, M. (1959). *Political parties: Their organization and activity in the modern state*. London: Methuen & Co.
- Gerbaudo, P. (2019). *The digital party: Political organisation and online democracy*. London: Pluto Press.
- Gherghina, S. (2014). *Party organization and electoral volatility in Central and Eastern Europe: Enhancing voter loyalty*. New York: Routledge

Hazan, R. Y. i Rahat, G. (2010). *Democracy within parties: Candidate selection methods and their political consequences*. Oxford: Oxford University Press.

Katz, R. S. i Mair, P. (1993). The evolution of party organizations in Europe: the three faces of party organization. *American review of politics*, 14, 593-617.

Katz, R. S. i Mair, P. (1995). Changing models of party organization and party democracy: the emergence of the cartel party. *Party politics*, 1(1), 5-28.

Lisi, M. (2019). Party innovation, hybridization and the crisis: the case of Podemos. *Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica*, 49(3), 245-262.

Leech, Beth L. (2011). Interviewing. U: Badie, Bertrand i dr. (ur) *International Encyclopedia of Political Science*. London: Sage, 1337-1340

Tavits, M. (2012). Organizing for success: party organizational strength and electoral performance in postcommunist Europe. *The Journal of Politics*, 74(1), 83-97.

van Biezen, I. (2003). *Political parties in new democracies: Party organization in Southern and East-Central Europe*. New York: Palgrave Macmillan.

Vittori, D. (2021). Which organization for which party? An organizational analysis of the five-star movement. *Contemporary Italian Politics*, 13(1), 31-48.

POPIS DOKUMENATA I MREŽNIH STRANICA

Državni zavod za reviziju (2022). Izvješće o obavljenoj financijskoj reviziji: Most za 2021. https://www.revizija.hr/UserDocsImages/izvjesca-novo/Revizije%20-%202022/IZVJESCA%20_O%20_OBAVLJENIM_REVIZIJAMA/FINACIJSKE_REVIZIJE/POLITI%20%8CKE_STRANKE_I_NEZAVISNI_ZASTUPNICI/POJEDINA%20%8CN_A%20IZVJE%20%86A/POLITI%20%8CKE%20STRANKE/MOST.pdf

Pristupljeno: 21. kolovoza 2023. godine

Most (2017a). Statut stranke Most.

Most (2017b). Pravilnik o postupku provođenja izbora.

Most (2020). Statutarna odluka o izmjenama i dopunama Statuta Mosta nezavisnih lista.

Most (2023a). Pridruži se. <https://most-hrvatska.hr/pridruzi-se/> Pristupljeno: 27. srpnja 2023.

Most (2023b). Video-vijesti. <https://most-hrvatska.hr/video-vijesti/> Pristupljeni: 27.srpnja 2023.

Sabor.hr (Hrvatski sabor). (2023). Zastupnici. <https://www.sabor.hr/hr/zastupnici> Pristupljeno: 27.srpnja 2023.

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se analizom stranačke organizacije te recentnim uvođenjima inovacija koje uvode nove stranke u Europi. Svrha je prikazati prati li stranačka organizacija stranke Most inovacije koje nove stranke u Europi uvode u svoje stranačke organizacije. Naglasak se stavlja na analizu najvažnijih čimbenika stranačke organizacije kroz povijest, te se oni nadopunjuju inovacijama koje uvode nove stranke. Najviše inovacija uvode tako zvane digitalne stranke koje ponovno nastoje povećati broj članstva, osloniti se na volonterski rad te smanjiti broj zaposlenih. U tom kontekstu, u ovom radu, studijom slučaja se analizira stranačka organizacija stranke Most, kao primjer nove stranke u Hrvatskoj te se njena stranačka organizacija uspoređuje sa stranačkim organizacijama novih stranaka kao što su Podemos i Pokret pet zvijezda. U konačnici, ovim diplomskim radom nastoji se dati doprinos analizi političkih stranaka u Hrvatskoj te ispitati koliko se novi trendovi iz Europe primjenjuju u Hrvatskoj, kada su u pitanju političke stranke i njihovo funkcioniranje.

Ključne riječi: stranačka organizacija, inovacije, Most, digitalne stranke

ABSTRACT

The paper analyzes party organization and recent innovations introduced by new parties in Europe. The purpose of this analysis is to show whether the party organization of the party Most follows the path of innovations which the new parties in Europe have implemented. The emphasis is placed on analyzing the most important characteristics of party organization, which are complemented by innovations introduced by new parties. The most innovations are introduced by so-called digital parties, which seek to increase the number of members, rely on volunteer work, and reduce the number of employees. In this context, the research paper analyzes the party organization of the Bridge (Most), as an example of a new party in Croatia, and its party organization is compared to the party organizations of other new parties such as Podemos and Five Star Movement. Ultimately, this thesis aims to contribute to the analysis of political parties in Croatia and examine to what extent the new trends from Europe are applied in Croatia when it comes to political parties and their functioning.

Key words: Party organization, innovations, Most, digital parties